

Azərbaycanın növbəti beynəlxalq uğuru

Ölkəmizin İƏİT-in İnkişafa Dəstək Komitəsinə tamhüquqlu üzv qəbulu inklüziv cəmiyyətin formalaşması sahəsində mühüm addımdır

Prezident İlham Əliyev bir neçə gün öncə Bakıda Qoşulmama Hərəkatına üzv dövlətlərin dövlət və hökumət başçılarının sammitindəki nitqində Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi yanında Beynəlxalq İnkişafa Dəstək Agentliyinin (AİDA) hərəkat üzvlərinin qarşılaşdığı humanitar problemlərin həllində rolunu xüsusi qeyd edib. Sözügedən agentliyin fəallığı nəticəsində 2019-cu il oktyabrın 15-də Parisdə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) toplantısında Azərbaycan Respublikasının bu nüfuzlu qurumun İnkişafa Dəstək Komitəsinə tamhüquqlu üzv kimi qəbuluna qərar verilib.

Azərbaycan Respublikası iqtisadi, sosial və humanitar sahələrdə uğurlu inkişaf nümayiş etdirir və müstəqilliyinin hər növbəti ili ölkənin yeni yüksək nailiyyətləri ilə bağlı xəbərlərlə müşayiət olunur. Beynəlxalq qurumlar bu xəbərləri diqqət və təhlil predmetinə çevirməklə onların qlobal əhəmiyyətini təsdiqləmiş olur. Qeyd olunan uğurların kökündə əsas Ulu Öndər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və Prezident İlham Əliyevin yaradıcılıqla inkişaf etdirdiyi innovativ dövlət idarəçiliyi strategiyası durur. Bu ardıcıl siyasətin məntiqi nəticəsi kimi 15 oktyabr 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikasının növbəti beynəlxalq uğurunun şahidi olduq. Həmin gün Parisdə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının qərarğahında Azərbaycan Respublikasının İƏİT-in İnkişafa Dəstək Komitəsinin tamhüquqlu üzvü qismində bu təşkilatda statusunun yüksəldilməsi barədə qərar qəbul edilib.

Eyni zamanda, “İnkişaf etmiş ölkələr klubu” kimi də tanınan İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı 1961-ci ildə demokratiya və bazar iqtisadiyyatı prinsiplərini rəhbər tutan iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin bir araya cəmlənməsi məqsədilə yaradılıb. Qurumda birləşən ölkələrin böyük əksəriyyəti Avropa Birliyinə üzvüdür. Lakin Avropa Birliyinə daxil olmayan ABŞ, Kanada, Yaponiya, Türkiyə, Meksika və bir sıra digər ölkələr də bu təşkilatda təmsil olunur. Beynəlxalq statistikaya görə, dünya ÜDM-nin 60 faizi İƏİT ölkələrinin payına düşür. Azərbaycan MDB məkanında öz göstəricilərinə görə İƏİT-in İnkişafa Dəstək Komitəsinə üzvlük tələblərinə cavab verən ilk ölkədir. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanın müstəqilliyini bərpa etməsindən 28 il keçir, tam əminliklə demək olar ki, bu sürətli tərəqqi ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin tətbiq etdiyi və kompleks iqtisadi, sosial və huma-

nitar inkişafa yol açan innovativ dövlət idarəçiliyi texnologiyaları sayəsində gerçək olub.

Bəs Azərbaycan Respublikasının hansı nailiyyətləri bu uğuru şərtləndirib? Təhlillərdən aydın olur ki, Azərbaycanın İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının İnkişafa Dəstək Komitəsi kimi elit kluba üzvlüyünün təmin edən faktorlardan biri ölkənin davamlı inkişafının planlaşdırılması və idarə edilməsi, həmçinin inklüziv cəmiyyətin formalaşdırılması sahəsində uğurlarıdır. Davamlı inklüziv inkişaf başlıca qlobal prioritetdir və dövlət idarəçiliyinin elə formasıdır ki, bu zaman ölkə hərtərəfli inkişaf edir və bu proses bütün əhalinin həyatına müsbət təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikası davamlı inklüziv inkişaf siyasətini səmərəli şəkildə reallaşdıran ölkədir. Ölkə iqtisadiyyatı, o cümlədən qeyri-neft sektorunun sürətli artımı, müasir infrastrukturun yaradılması, paytaxt və əyalətlərin görkəminin dəyişməsi, milyonlarla vətəndaşın həyatına müsbət təsir göstərən unikal sosial proqramlar paketinin reallaşdırılması Azərbaycan Respublikasının davamlı inklüziv inkişafı məqsədilə görülən tədbirlərin tam siyahısı deyil. 2018-ci ildə davamlı inklüziv inkişaf bütün dünya üçün prioritet kimi qəbul edilib.

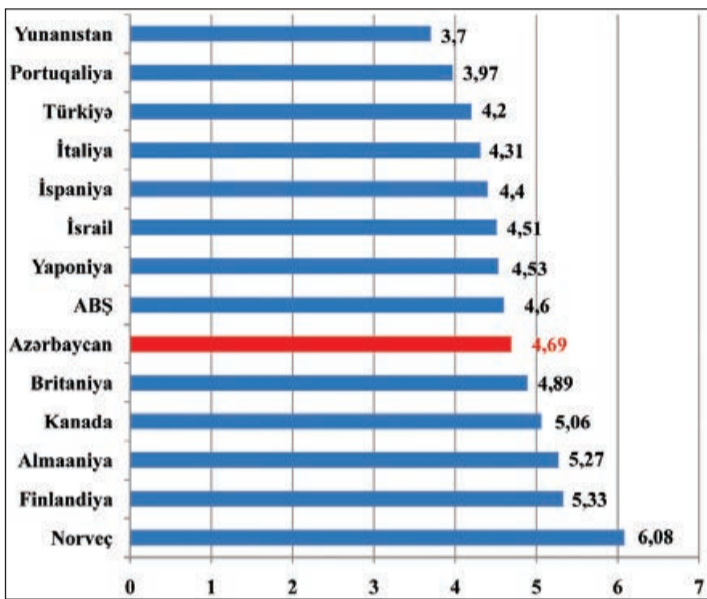
Azərbaycanın növbəti beynəlxalq uğuru

Ölkəmizin İƏİT-in İnkişafa Dəstək Komitəsinə tamhüquqlu üzv qəbulu inklüziv cəmiyyətin formalaşması sahəsində mühüm addımdır

Əvvəli 1-ci səh.

Elə həmin il Davos İqtisadi Forumunda dünya ölkələrində davamlı inklüziv inkişafa bağlı durum təhlil olunub. Bütövlükdə qeyd etmək lazımdır ki, bu təhlil əsasında hazırlanan hesabatla görə, Azərbaycan Respublikası inklüziv cəmiyyətin formalaşdırılması və bu prosesin davamlılığının təmin olunması sahəsində əhəmiyyətli dərəcədə uğur qazanıb.

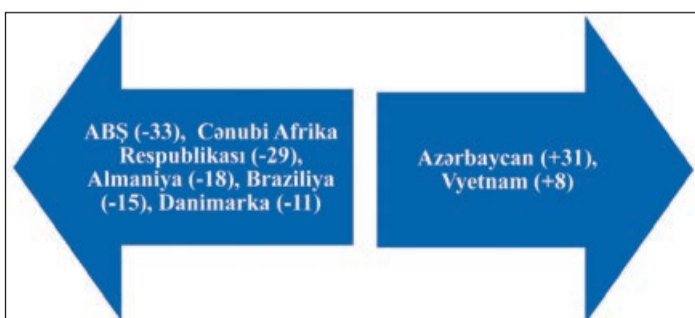
Beynəlxalq statistikaya uyğun olaraq, ölkədə inklüziv inkişaf və bu prosesin davamlılığı səviyyəsi 12 iqtisadi, sosial, ekoloji və demografik göstərici əsasında müəyyənləşir. Bunların arasında ölkə iqtisadiyyatının innovativliyi, məşğulluq, əhalinin gəlirləri, əhali arasında gəlirlərin bölgüsü xarakteri, xarici borcun həcmi, əhalinin demografik strukturu, qlobal iqlim dəyişikliklərinə təsirlər və s. qeyd etmək olar. Bu göstəricilər əsasında ölkələrin inklüziv inkişaf indeksləri hesablanır. Davos İqtisadi Forumunun 2018-ci il üçün təhlillərinə görə, Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişaf indeksi 4,69 təşkil edib. Həmin göstərici ilə ölkəmiz bir çox dövlətləri, o cümlədən yüksək iqtisadi inkişaf səviyyəsinə malik ölkələri geridə qoyub (şəkil 1). Inklüziv inkişaf göstəriciləri Azərbaycandan aşağı olan ölkələr arasında ABŞ, Yaponiya, İsrail, İtaliya, İspaniya, Türkiyə, Portuqaliya, Yunanıstan və s. var

Şəkil 1. İƏİT-ə üzv ölkələrin inklüziv inkişaf indeksləri. Mənbə: Dünya ölkələrinin inklüziv inkişaf indeksləri, Davos, 2018.

Qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıda sadalanan ölkələr - İƏİT üzvlərinin hamısının iqtisadi imkanları Azərbaycan Respublikasındakından üstündür. Nisbətən məhdud maliyyə imkanları şəraitində Azərbaycanın inklüziv inkişaf indeksinin iqtisadi baxımdan daha inkişaf etmiş ölkələrdəkindən yüksək olması ölkənin iqtisadi potensialının hərtərəfli inkişaf və əhalinin rifah halının yüksəldilməsi üçün daha səmərəli istifadəsinin beynəlxalq təsdiqidir. Bu həm də ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən ölkənin sürətli inkişafı və əhalinin rifahının yüksəldilməsi naminə insan və təbii potensialdan səmərəli istifadəyə imkan verən yeni dövlət idarəçiliyi texnologiyaları işləyib hazırlaması və tətbiqinin nəticəsidir.

Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişaf və bu prosesin davamlılığının təmini naminə sosial proqramların reallaşdırılması sahəsində dünya lideri olması 2018-ci ildə Davos İqtisadi Forumunun təsisçisi və əvəzsiz prezidenti professor Kalus Şvabın hazırladığı hesabatda da əksini tapıb. Öz hesabatında professor K. Şvab dünyanın 140 ölkəsinin iqtisadi imkanları ilə sosial siyasətləri arasındakı əlaqəni təhlil predmetinə çevirib. Bu məqsədlə iqtisadi indikator kimi ölkənin rəqabətlik səviyyəsi, sosial indikator kimi isə əhali arasında gəlirlərin bölgüsündə ədalətliyi gözənilməsi səviyyəsinə xarakterizə edən Cini indeksindən istifadə olunub. Hesabatda 7 ölkənin - ABŞ, Almaniya, Danimarka, Braziliya, Cənubi Afrika, o cümlədən Azərbaycan və Vyetnamın göstəriciləri xüsusi seçilib və nəzərdən keçirilib (şəkil 2).

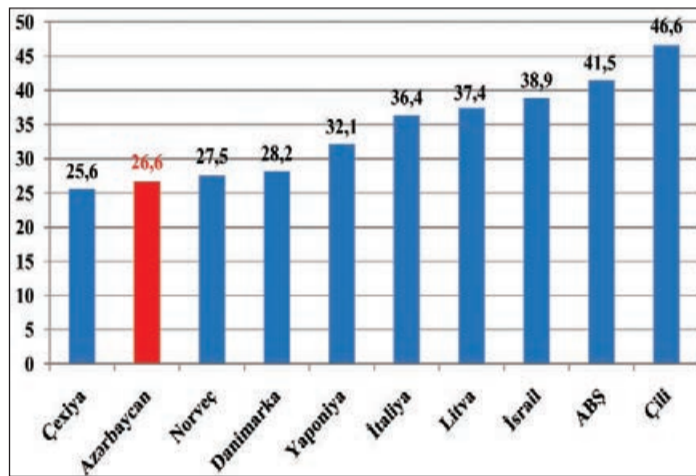

Şəkil 2. İqtisadi imkanları müxtəlif olan ölkələrdə sosial siyasətin səmərəliliyinin müqayisəli təhlili. Mənbə: K. Schwab, The Global Competitiveness Report, 2018.

Şəkil 2-dən görüldüyü kimi, 5 ölkənin sosial sahədə uğurları onların iqtisadi imkanlarına uyğun deyil. Dünya İqtisadi Forumunun bilgilərinə görə, bu ölkələr mövcud iqtisadi imkanlardan sosial proqramların reallaşdırılması üçün yetərincə faydalanmayıblar. Yalnız 2 ölkə - Azərbaycan və Vyetnamın sosial göstəriciləri mövcud iqtisadi imkanlarını qabaqlayır. Bu arada Azərbaycanın müsbət balans + 31, Vyetnam + 8-dir. Bu onu göstərir ki, Prezident İlham Əliyevin dəfələrlə vurğuladığı kimi, Azərbaycan Respublikası sosial dövlətdir.

Xüsusi vurğulamaq yerinə düşər ki, inklüziv inkişaf sahəsində Azərbaycan Respublikasının yüksək göstəricilər əldə etməsi və sosial siyasətin reallaşdırılması baxımından dünya liderinə çevrilməsində ölkənin Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın da müstəsna xidmətləri var. Mehriban xanım Əliyevanın insan potensialının inkişafı, inkişaf proseslərinin inklüzivliyinin təmini sahəsində təşəbbüsləri, onun rəhbərliyi altında gerçəkləşdirilən iqtisadi, sosial, humanitar və mədəni layihələr nəinki 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikasının sosial indikatorlarının yüksək qalmasına, həmçinin gələcək sosial tərəqqiyə imkan yaradıb (şəkil 3).

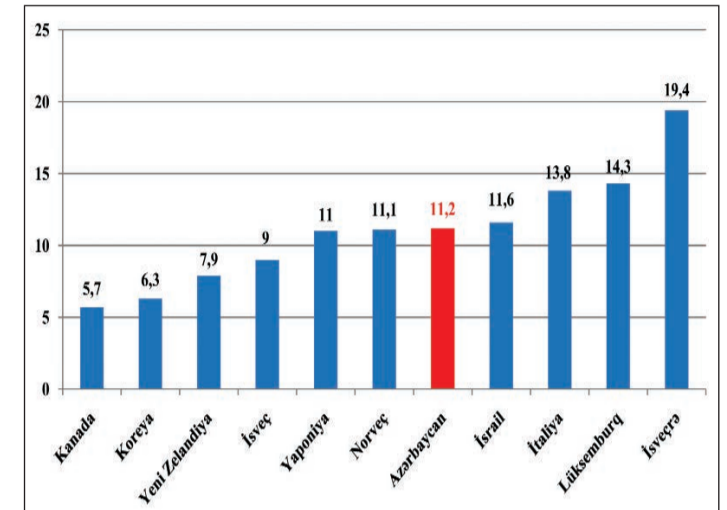
Şəkil 3. İƏİT və onun komitələrinə daxil olan ölkələrdə sosial siyasətin səmərəliliyi (Cini indeksi). Mənbə: K. Schwab, The Global Competitiveness Report, 2019.

Şəkil 3-də İƏİT üzvü və onun komitəsinin iştirakçısı olan müxtəlif ölkələrdə əhali arasında gəlirlərin bölgüsü xarakterindən xəbər verən Cini indeksi ilə bağlı bilgiler yer alıb. Bəlli olduğu kimi, Cini indeksinin ədədi ifadəsi nə qədər kiçikdirsə, bu və ya digər dövlətin sosial siyasəti bir o qədər ədalətlidir. Şəkil 3-də yer alan bilgiler 2019-cu ilə aiddir və Davos İqtisadi Forumunun Hesabatında əksini tapıb. Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasında reallaşdırılan sosial siyasət ən yüksək beynəlxalq standartlara cavab verir. Bu fakt ölkənin İƏİT komitəsinin iştirakçıları sırasına qəbulunu şərtləndirən faktor kimi dəyərləndirilə bilər.

Prezident İlham Əliyevin işlədiyi və reallaşdırdığı innovativ texnologiyalar Azərbaycan Respublikasının enerji sərfi səmərəliliyi kimi innovativ göstərici əsasında lider dövlətə çevrilməsini də şərtləndirib. Yüksək enerji sərfi səmərəliliyi davamlı inkişafın vacib indikatorudur. Enerji sərfinin səmərəliliyini müəyyən edən bir neçə üsul var. Bunların arasında beynəlxalq qurumlar tərəfindən ən çox istifadə olunanı bir vahid enerjinin istifadəsi ilə istehsal edilən mal və xidmətlərin dəyərinin ölçülməsidir. Bu zaman enerji vahidi kimi onun bir kiloqram neftdəki miqdarı (1 barel neftdə təqribən 136 kiloqram neft olur) götürülür. Enerji müxtəlif mənbələrdən alınır. Lakin enerji səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi zamanı ekvivalent kimi onun bir kiloqram neftdə olan miqdarından istifadə edilir. Bu ondan irəli gəlir ki, müəyyən zaman kəsiyində neftin qiyməti bütün dünyada eynidir. Ona görə də sözügedən ekvivalentin tətbiqi nəticəsində müxtəlif ölkələrdə sərfiyyat - məhsul nisbətinin beynəlxalq təhlilini aparmaq mümkün olur. Bir enerji vahidinin istifadəsi nəticəsində istehsal olunmuş ÜDM-in dəyəri, alıcılıq qabiliyyəti pariteti nəzərə alınmaqla, ABŞ dolları ilə müəyyən edilir. Qeyd edilən təhlilin nəticələri şəkil 4-də əksini tapıb.

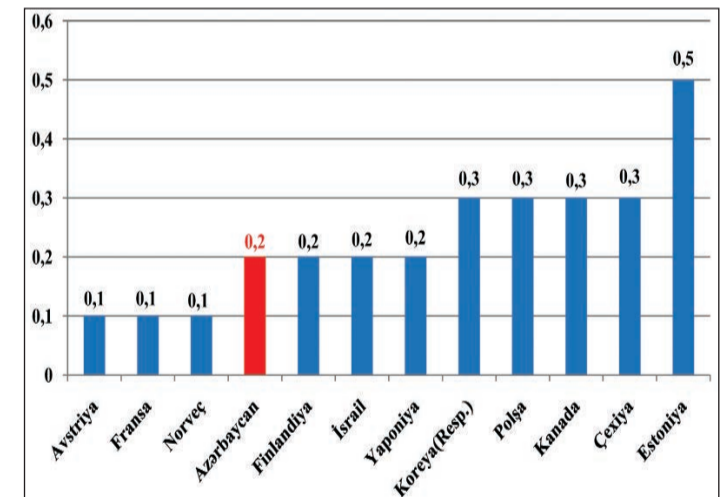
Burada verilən bilgiler müxtəlif ölkələr, o cümlədən İƏİT üzvü və onun komitəsinin iştirakçısı olan dövlətlərdə ÜDM istehsalı üçün enerji sərfi səmərəliliyinin fərqli olmasından xə-

bər verir. Dünya Bankının 2019-cu il üçün məlumatlarına görə, Azərbaycan Respublikası bir vahid enerji sərfi hesabına hazırda, alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) nəzərə alınmaqla, 11,2 ABŞ dolları dəyərində məhsul və xidmət istehsal edir. Analoji və ya buna yaxın səmərəlilik Norveç, Yaponiya və İsrail kimi ölkələrdə qeydə alınıb. Az sərfiyyatla yüksək iqtisadi məhsuldarlıq Azərbaycan Respublikasında davamlı inklüziv inkişaf və bu prosesin idarə edilməsinin müasir texnologiyalar sayəsində həyata keçirilməsinin nəticəsidir. Azərbaycanda həmin göstəricinin yeni idarəetmə və istehsal texnologiyaları tətbiq edən Yaponiya və Norveç kimi ölkələrlə eyni səviyyədə olması da bunun bir növ təsdiqidir.

Şəkil 4. İƏİT-ə daxil olan müxtəlif ölkələrdə enerji sərfi səmərəliliyi: bir vahid enerjinin (1 kq neftdəki enerjinin ekvivalenti) istifadəsi hesabına istehsal edilən ÜDM-in dəyəri (AQP nəzərə alınmaqla ABŞ dolları). Mənbə: Dünya Bankı, 2019.

Qeyd etmək lazımdır ki, ÜDM istehsalı üçün enerji sərfi səmərəliliyinin səviyyəsi çox vacib iqtisadi və ekoloji göstərici olan və global iqlim dəyişikliklərinə yol açan istixana qazlarının atmosfərə atılmasına təsir edir. İƏİT üzvü və onun komitəsinin iştirakçısı olan bezi ölkələrin qlobal iqlim dəyişiklikləri prosesinə təsiri barədə məlumatlar şəkil 5-də əksini tapıb.

Şəkil 5. İƏİT ölkələrinin qlobal iqlim dəyişikliklərinə təsiri: AQP nəzərə alınmaqla 1 ABŞ dolları həcmində ÜDM istehsalı zamanı atmosfərə atılan istixana qazları (kq). Mənbə: Dünya Bankı, 2019.

Şəkil 5-də verilən məlumatlar sübut edir ki, İƏİT və onun komitəsinə daxil olan ölkələr qlobal iqlim dəyişiklikləri prosesinə fərqli təsir potensialına malikdirlər. Elə ölkələr mövcuddur ki, onlar 1 ABŞ dolları dəyərində ÜDM istehsalı zamanı atmosfərə 100 qram istixana qazı atır. Bəzi ölkələrdə isə, məsələn, Estoniyada eyni prosesin gerçəkləşməsi zamanı atmosfərə 500 qram istixana qazı atılır. Orta hesabla isə İƏİT ölkələri 1 ABŞ dolları dəyərində xidmət və məhsulların istehsalı zamanı atmosfərə 200 qram istixana qazı atır. Beynəlxalq qurumların bilgilərinə görə, Azərbaycan Respublikasında da bu rəqəm analojidir. Göstərilən fakt, həmçinin ölkənin müasir inkişaf etmiş dövlət kimi yüksək reytinginə dəlalət edir. Və məhz sadalanan faktorlar Azərbaycan Respublikasının İƏİT-in nüfuzlu komitəsinin iştirakçısına çevrilməsini şərtləndirib.

Urxan ƏLƏKBƏROV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik